

ผลกระทบร่วมของกรดและไคโตซานต่อสีเปลือกของผลลิ้นจี่พันธุ์จักรพรรดิ
Combined effects of acids and chitosan on pericarp color of lychee fruit cv Juckapat

ปานฉัตร วงศ์ไชยยา¹ เจิมขวัญ สังข์สุวรรณ^{1,2} และ นิธิยา รัตนานนท์^{1,3}
Panchat Wongchaiya¹, Jurmkwan Sangsuwan^{1,2} and Nithiya Rattanapanone^{1,3}

Abstract

Acid dipping is normally used to maintain red pericarp color of lychee fruit (*Litchi chinensis* Sonn.). For this study, lychee fruit cv. Juckapat was dipped for 30 seconds in 2.0% citric acid solution, 0.5% or 0.8% peroxydicarboxylic acid solutions (PCA) with and without 0.5% chitosan. Undipped and dipped lychee fruit in distilled water were used as the controls. Ten fruits for each treatment were stored in low density polyethylene (LDPE) bags (*Fresh & Fresh* Model 3: FF3, size 5 × 7.5 inch) at 5±1°C and 90-95% relative humidity (RH) for 30 days. The physicochemical properties of lychee pericarp were analyzed every 5 days. The results indicated that all the treatments had no effect on the pH of the pericarps. Furthermore, acid dipping could delay the pericarp from browning in comparison to controls during 20 days of storage. Treated lychee fruit with 2% citric acid solution was found to be the most effective in delaying lychee pericarp browning during storage.

Keywords: Lychee fruit, acid dipping, pericarp browning

บทคัดย่อ

การรักษาสีแดงที่เปลือกของผลลิ้นจี่พันธุ์จักรพรรดิโดยการจุ่มในสารละลายกรดอินทรีย์ 2 ชนิด คือ กรดซิตริกความเข้มข้น 2.0% กรดเพอร์ออกซีไดคาร์บอกซิกความเข้มข้น 0.5% หรือ 0.8% หรือสารละลายกรดดังกล่าวที่มีไคโตซานความเข้มข้น 0.5% ละลายอยู่ด้วย เปรียบเทียบกับชุดควบคุมที่จุ่มในน้ำกลั่นและไม่จุ่มในน้ำกลั่น เป็นเวลา 30 วินาที บรรจุผลลิ้นจี่ 10 ผลต่อชุด การทดลองลงในถุงพลาสติกชนิดพอลิเอทิลีนความหนาแน่นต่ำ (*Fresh & Fresh* Model 3: FF3) ขนาด กว้าง × ยาว เท่ากับ 5 × 7.5 นิ้ว เก็บรักษาที่อุณหภูมิ 5±1 องศาเซลเซียส ความชื้นสัมพัทธ์ 90-95% เป็นเวลา 30 วัน สุ่มตัวอย่างมาวิเคราะห์คุณภาพทุกๆ 5 วัน เพื่อวิเคราะห์สมบัติทางกายภาพและทางเคมีของเปลือก ผลการทดลองพบว่าสารละลายกรดทั้ง 2 ชนิดไม่มีผลต่อค่าพีเอชของเปลือกผลลิ้นจี่ การจุ่มผลลิ้นจี่ในสารละลายกรดสามารถป้องกันการเกิดสีน้ำตาลที่เปลือกได้ดีกว่าชุดควบคุมเมื่อเก็บรักษาเป็นเวลา 20 วัน และสารละลายกรดซิตริกความเข้มข้น 2.0% มีประสิทธิภาพในการชะลอการเกิดสีน้ำตาลที่เปลือกผลลิ้นจี่ได้ดีที่สุด

คำสำคัญ: ผลลิ้นจี่ การจุ่มกรด การเกิดสีน้ำตาลที่เปลือก

คำนำ

ผลลิ้นจี่สดนิยมบริโภคภายในประเทศและส่งออกไปจำหน่ายยังต่างประเทศ อย่างไรก็ตามปัญหาหลังการเก็บเกี่ยวที่สำคัญคือผลลิ้นจี่สดเน่าเสียได้ง่ายและเปลือกเปลี่ยนเป็นสีน้ำตาล (pericarp browning) และแห้งอย่างรวดเร็วภายใน 1-2 วัน เมื่อเก็บไว้ที่อุณหภูมิห้อง (Huang and Scott, 1985) วิธีการป้องกันการเกิดสีน้ำตาลที่เปลือกของผลลิ้นจี่คือการรมด้วยก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์ (sulfur dioxide, SO₂) (Rattanapanone and Boonyakiat, 2000) แต่ทำให้เกิดสารตกค้างที่อาจเป็นอันตรายต่อผู้บริโภคซึ่งก่อให้เกิดอาการแพ้และปัญหาทางระบบหายใจ (Koeing *et al.*, 1983) ดังนั้นจึงควรศึกษาทางเลือกใหม่เพื่อทดแทนการรมด้วย SO₂ คือการจุ่มผลลิ้นจี่ในสารละลายกรดอินทรีย์ ซึ่งเป็นวิธีหนึ่งที่มีความสนใจ เนื่องจากให้ผลดีทั้งในด้านความคงตัวของแอนโทไซยานินและลดกิจกรรมของเอนไซม์พอลิฟีนอลออกซิเดส กรดอินทรีย์ที่นิยมใช้คือ กรดซิตริก (Joas *et al.*, 2005; Saengnil *et al.*, 2006; Plotto *et al.*, 2006; Rattanapanone *et al.*, 2007) กรดทาร์ทริก (Joas *et al.*, 2005) กรดออกซาลิก (Saengnil *et al.*, 2006) และกรดแอสคอร์บิก (Plotto *et al.*, 2006; Saengnil *et al.*, 2006;

¹ สถาบันวิจัยเทคโนโลยีหลังการเก็บเกี่ยว คณะบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ / ศูนย์นวัตกรรมเทคโนโลยีหลังการเก็บเกี่ยว สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา

¹ Postharvest Technology Research Institute, Chiang Mai University/ Postharvest Technology Innovation Center, Commission on Higher Education

² ภาควิชาเทคโนโลยีการบรรจุ คณะอุตสาหกรรมเกษตร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 50200

² Department of Packaging Technology, Faculty of Agro-Industry, Chiang Mai University 50200

³ ภาควิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการอาหาร คณะอุตสาหกรรมเกษตร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 50200

³ Department of Food Science and Technology, Faculty of Agro-Industry, Chiang Mai University 50200

Rattanapanone *et al.*, 2007) เป็นต้น ทั้งการใช้เดี่ยวๆ หรือใช้ร่วมกับไคโทซาน (Joas *et al.*, 2005; Rattanapanone *et al.*, 2007) ดังนั้นงานวิจัยนี้จึงต้องการศึกษาการจุ่มผลลึ้นที่พันธุ์จักรพรรดิในสารละลายกรด 2 ชนิด คือ กรดซิตริก และกรดเพอร์ออกซีซิตริก หรือใช้ร่วมกับไคโทซาน เก็บรักษาในถุงพลาสติก LDPE ชนิด *Fresh & Fresh Model 3 (FF3)* ที่อุณหภูมิ 5 องศาเซลเซียส เพื่อยืดอายุการเก็บรักษา

อุปกรณ์และวิธีการ

ผลลึ้นที่พันธุ์จักรพรรดิที่เก็บเกี่ยวในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2553 จากสวนเกษตรในอำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ เก็บรักษาไว้ในห้องเย็นที่อุณหภูมิ 5 ± 1 องศาเซลเซียส และทำการทดลองในวันรุ่งขึ้น นำผลลึ้นที่ตัดก้านออกให้เหลือประมาณ 0.5 เซนติเมตร คัดเลือกผลที่ไม่มีตำหนิมาจำนวน 210 ผล นำผลลึ้นที่สุกที่ได้มาจุ่มในสารละลายกรดชนิดต่างๆ ดังแสดงใน Table 1 ที่อุณหภูมิ 5 ± 1 องศาเซลเซียส เป็นเวลา 30 วินาที จากนั้นผึ่งให้สะเด็ดน้ำและผิวนอกแห้งเป็นเวลา 15 นาที บรรจุผลลึ้นที่ในถุงพลาสติกชนิด FF3 ขนาด กว้าง \times ยาว เท่ากับ 5×7.5 นิ้ว ปิดปากถุงให้สนิท แล้วนำไปเก็บรักษาในห้องเย็นที่อุณหภูมิ 5 ± 1 องศาเซลเซียส ความชื้นสัมพัทธ์ 90-95% เป็นเวลา 30 วัน วางแผนการทดลองแบบสุ่มสมบูรณ์ (CRD) แบ่งชุดการทดลองเป็น 3 ซ้ำๆ ละ 10 ผล สุ่มตัวอย่างผลลึ้นที่สุกทุกๆ 5 วัน เพื่อวิเคราะห์สมบัติทางกายภาพและทางเคมีของเปลือกผลลึ้นที่ ได้แก่ สีเปลือกโดยใช้เครื่องวัดสี ColorQuestXE (Color meter; ColorQuestXE, HunterLab, USA) วัดค่าพีเอชของเปลือกที่ป่นให้ละเอียดจำนวน 4 กรัม ในน้ำกลั่น 40 มิลลิลิตร ด้วยเครื่องมัลติพารามิเตอร์ (Model C831, Consort, Belgium) และวิเคราะห์ปริมาณแอนโทไซยานินโดยการสกัดด้วยเอทานอล:ไฮโดรคลอริกในอัตราส่วน 85:15 แล้วนำไปวัดค่าการดูดกลืนแสงด้วยเครื่องสเปกโตรโฟโตมิเตอร์ (SPECORD 40, Analytik Jena, Germany) ที่ความยาวคลื่น 535 นาโนเมตร คำนวณหาปริมาณแอนโทไซยานินทั้งหมดโดยใช้ค่า Extinction coefficient (E 1%) เท่ากับ 982 (Ranganna, 1986)

ผลและวิจารณ์ผล

ค่า L^*

การเปลี่ยนแปลงค่า L^* ของเปลือกผลลึ้นที่พันธุ์จักรพรรดิที่จุ่มในสารละลายกรดชนิดต่างๆ แสดงดัง Fig. 1A พบว่าในวันเริ่มต้น ค่า L^* ของเปลือกผลลึ้นที่ทุกการทดลองอยู่ในช่วง 34.6-36.3 ซึ่งไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ภายหลังจากการเก็บรักษาเป็นเวลา 30 วันพบว่า ค่า L^* ของเปลือกผลลึ้นที่ทุกการทดลองลดลงอย่างช้าๆ แสดงว่าเปลือกผลลึ้นที่มีสีคล้ำมากขึ้น ผลลึ้นที่จุ่มในสารละลายกรดซิตริกความเข้มข้น 2.0% มีค่า L^* ลดลงน้อยที่สุด ซึ่งลดลงจาก 35.0 เป็น 32.1 แสดงว่าเปลือกผลลึ้นที่เปลี่ยนเป็นสีน้ำตาลน้อยที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐิกา (2549) ที่รายงานว่าผลการจุ่มผลลึ้นที่พันธุ์จักรพรรดิในสารละลายกรดซิตริก ทาร์ทริก และออกซาลิกความเข้มข้น 2% เปลือกผลลึ้นที่มีค่า L^* ลดลงตลอดระยะเวลาการเก็บรักษาเป็นเวลา 20 วัน ที่อุณหภูมิ 2 องศาเซลเซียส

ค่า chroma

การเปลี่ยนแปลงค่า chroma ของเปลือกผลลึ้นที่พันธุ์จักรพรรดิที่จุ่มในสารละลายกรดชนิดต่างๆ แสดงดัง Fig. 1B พบว่าในวันเริ่มต้น ค่า chroma ของเปลือกผลลึ้นที่ทุกการทดลองอยู่ในช่วง 34.3-38.2 ผลลึ้นที่จุ่มในสารละลายกรดเพอร์ออกซีซิตริกความเข้มข้น 0.8% ร่วมกับสารละลายไคโทซานความเข้มข้น 0.5% มีค่า chroma สูงที่สุดเท่ากับ 38.2 ซึ่งแตกต่างจากชุดการทดลองอื่นๆ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงว่าเปลือกผลลึ้นที่มีความเข้มของสีแดงมากที่สุด ภายหลังจากการเก็บรักษาพบว่าค่า chroma ค่อนข้างคงที่ตลอดระยะเวลาการเก็บรักษาเป็นเวลา 20 วัน หลังจากนั้นค่า chroma ลดลงอย่างรวดเร็ว ผลลึ้นที่จุ่มในสารละลายกรดซิตริกความเข้มข้น 2.0% มีค่า chroma ลดลงน้อยที่สุดเมื่อเก็บรักษาเป็นเวลา 30 วัน โดยลดลงจาก 34.3 เป็น 31.3 และไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงว่ากรดชนิดนี้สามารถชะลอการเกิดสีน้ำตาลและรักษาสีแดงที่เปลือกผลลึ้นที่ได้ดีที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ Rattanapanone *et al.* (2007) ที่พบว่าผลการเคลือบผิวผลลึ้นที่พันธุ์จักรพรรดิในสารเคลือบที่มีกรดซิตริกอยู่ด้วย ทำให้เปลือกผลลึ้นที่มีสีแดงเข้มกว่าชุดควบคุม และการจุ่มผลลึ้นที่ในสารละลายกรดหรือร่วมกับสารละลายไคโทซานสามารถลดการเกิดสีน้ำตาลที่เปลือกและทำให้เปลือกมีสีแดงเข้มขึ้น

ค่า hue angle

การเปลี่ยนแปลงค่า hue angle ของเปลือกผลลึ้นที่พันธุ์จักรพรรดิที่จุ่มในสารละลายกรดชนิดต่างๆ แสดงดัง Fig. 1C พบว่าในวันเริ่มต้น ค่า hue angle ของเปลือกผลลึ้นที่ทุกชุดการทดลองอยู่ในช่วง 23.5-29.6 ซึ่งอยู่ในช่วงองศาที่แสดงสีม่วง

แดงถึงสีส้มแดง (0-45 องศา) ผลลึ้นที่ชุดควบคุม C1 และ C2 มีค่าเริ่มต้นสูงกว่าผลลึ้นที่จุ่มในสารละลายกรด และผลลึ้นที่จุ่มในสารละลายกรดชนิดริทริกความเข้มข้น 2.0% มีค่า hue angle ต่ำที่สุดเท่ากับ 23.5 ซึ่งแตกต่างจากชุดการทดลองอื่นๆ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงว่าเปลือกลึ้นที่มีสีแดงมากที่สุด ภายหลังจากการเก็บรักษา ค่า hue angle ของทุกชุดการทดลองเพิ่มขึ้นตลอดระยะเวลาการเก็บรักษา โดยในวันสุดท้ายของการเก็บรักษาเปลือกผลลึ้นที่มีค่า hue angle อยู่ในช่วง 30.1-33.4 แสดงว่าผลลึ้นที่จุ่มในสารละลายกรดร่วมกับไคโทซานทำให้เปลือกลึ้นที่มีสีแดงมากกว่าชุดควบคุม สอดคล้องกับงานวิจัยของ Joas *et al.* (2005) ที่รายงานว่าการจุ่มผลลึ้นพันธุ์ Kwai Mi ในสารละลายกรดชนิดริทริกร่วมกับไคโทซานมีผลทำให้เปลือกมีสีแดง และการเกิดสีน้ำตาลที่เปลือกผลลึ้นที่ขึ้นกับค่าพีเอชที่เปลือกและระดับของการคายน้ำที่เปลือก (การสูญเสียน้ำหนัก) เนื่องจากการเคลือบผิวด้วยไคโทซานทำให้เกิดสภาวะดัดแปรสภาพบรรยากาศบริเวณผิวเปลือก ทำให้การระเหยของน้ำที่เปลือกลดลง ส่งผลให้เปลือกเกิดสีน้ำตาลช้าลง (Devlieghere *et al.*, 2004)

ค่าพีเอช

ค่าพีเอชของเปลือกผลลึ้นพันธุ์จักรพรรดิที่จุ่มในสารละลายกรดชนิดต่างๆ แสดงดัง Fig. 1D พบว่าในวันเริ่มต้นเปลือกผลลึ้นที่มีค่าพีเอชต่ำที่สุดอยู่ในช่วง 4.4-4.6 และมีค่าพีเอชเพิ่มขึ้นเมื่อเริ่มต้นเก็บรักษาและค่อนข้างคงที่ ภายหลังจากการเก็บรักษาเป็นเวลา 30 วัน ค่าพีเอชของเปลือกผลลึ้นจุ่มอยู่ในช่วง 4.6-4.7 ซึ่งไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงว่าการจุ่มผลลึ้นจุ่มในสารละลายกรดร่วมกับไคโทซานไม่มีผลต่อค่าพีเอชของเปลือกผลลึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ ญัฐิกา (2549) ที่รายงานว่าการจุ่มผลลึ้นพันธุ์จักรพรรดิในสารละลายกรดชนิดริทริก ทาร์ทริก และออกซาลิกความเข้มข้น 2% ไม่มีผลต่อค่าพีเอชที่เปลือกระหว่างการเก็บรักษาเป็นเวลา 20 วัน และงานวิจัยของ Joas *et al.* (2005) ที่รายงานว่าการจุ่มผลลึ้นพันธุ์ Kwai Mi ในกรดชนิดริทริกหรือทาร์ทริกหรือร่วมกับไคโทซานความเข้มข้น 1% สารละลายแต่ละชนิดมีค่าพีเอช 3 ระดับ คือ 0.8, 1.0 และ 1.3 เก็บรักษาผลลึ้นที่อุณหภูมิ 10 ± 2 องศาเซลเซียส พบว่าค่าพีเอชที่เปลือกเพิ่มขึ้นอยู่ในช่วง 4.4-4.8 หลังจากเก็บรักษาเป็นเวลา 10 วัน

ปริมาณแอนโทไซยานิน

ปริมาณแอนโทไซยานินของเปลือกผลลึ้นพันธุ์จักรพรรดิที่จุ่มในสารละลายกรดชนิดต่างๆ แสดงดัง Fig. 1E พบว่าในวันเริ่มต้นเปลือกผลลึ้นที่มีปริมาณแอนโทไซยานินสูงที่สุดอยู่ในช่วง 5.9-10.3 มิลลิกรัม/100 กรัมน้ำหนักสด ภายหลังจากการเก็บรักษาปริมาณแอนโทไซยานินของเปลือกผลลึ้นจึงลดลงเล็กน้อย โดยมีค่าอยู่ในช่วง 5.1-7.5 มิลลิกรัม/100 กรัมน้ำหนักสด ผลลึ้นที่ชุดควบคุมที่จุ่มน้ำกลั่นและผลลึ้นที่จุ่มในสารละลายกรดเพอร์ออกซีชนิดริทริกความเข้มข้น 0.8% ร่วมกับไคโทซานความเข้มข้น 0.5% มีปริมาณแอนโทไซยานินที่เปลือกต่ำที่สุด มีค่าเท่ากับ 5.05 และ 5.06 ตามลำดับ ซึ่งแตกต่างจากชุดการทดลองอื่นๆ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ปริมาณแอนโทไซยานินของเปลือกผลลึ้นพันธุ์จักรพรรดิจากการทดลองนี้มีค่าอยู่ในช่วงใกล้เคียงกับปริมาณแอนโทไซยานินของเปลือกผลลึ้นพันธุ์ฮงฮวย ซึ่งมีค่าประมาณ 2-7 มิลลิกรัม/100 กรัมน้ำหนักสด (Saengnil *et al.*, 2006)

สรุป

การจุ่มผลลึ้นพันธุ์จักรพรรดิในสารละลายกรดชนิดริทริกความเข้มข้น 2% มีประสิทธิภาพในการชะลอการเกิดสีน้ำตาลที่เปลือกของผลลึ้นได้ดีที่สุด ระหว่างการเก็บรักษาเป็นเวลา 20 วัน และการมีไคโทซานร่วมด้วยให้ผลไม่แตกต่างจากการจุ่มในสารละลายกรดชนิดริทริกความเข้มข้น 2%

คำนิยาม

ขอขอบพระคุณทุนสนับสนุนในการทำวิจัยจากสถาบันวิจัยเทคโนโลยีหลังการเก็บเกี่ยวและบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และศูนย์นวัตกรรมเทคโนโลยีหลังการเก็บเกี่ยว สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา

เอกสารอ้างอิง

ณัฐิกา จิตตวิตติ. 2549. ผลของสารละลายกรดต่อคุณภาพและกิจกรรมของเอนไซม์เพอร์ออกซิเดสและพอลิฟีนอลออกซิเดสของผลลิ้นจี่พันธุ์จักรพรรดิ. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการอาหาร, คณะอุตสาหกรรมเกษตร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

Devlieghere, F., A. Vermeulen and J. Debevere. 2004. Chitosan: antimicrobial activity, interactions with food components and applicability as a coating on fruit and vegetables. Food Microbiol. 21 :703-714.

Huang, P.Y. and K.J. Scott. 1985. Control of rotting and browning of litchi fruit after harvest at ambient temperatures in China. Trop. Agric. 62 :2-4.

Joas, J., Y. Caro, M.N. Ducamp and M. Reynes. 2005. Postharvest control of pericarp browning of litchi fruit (*Litchi chinensis* Sonn cv Kwai Mi) by treatment with chitosan and organic acids I. Effect of pH and pericarp dehydration. Postharvest. Biol. Technol. 38 :128-136.

Koeing, J.K., W.E., Pierson, M. Horike and R. Frank. 1983. A comparison of the pulmonary effect of 0.5 ppm and 1.0 ppm sulfur dioxide plus sodium chloride droplets in asthmatic adolescents. Toxicol. Environ. Health. 11: 129-132.

Plotto, A., J. Narciso, E. Baldwin and N. Rattanapanone. 2006. Edible coatings and other surface treatments to maintain color of lychee fruit in storage. Proc. Fla. State Hort. Soc. 119: 323-331.

Ranganna, S. 1986. Handbook of Analysis and Quality Control for Fruit and Vegetable Products. Tata McGraw-Hill Publishing Company Limited, New Delhi, India. p. 98-99.

Rattanapanone, N and D. Boonyakiat. 2000. Physico-chemical changes during storage of SO₂-fumigated litchi fruit. Agri. Sci. J. 31: 13-24.

Rattanapanone, N., A. Plotto and E. Baldwin. 2007. Effect of edible coatings and other surface treatments on pericarp color of Thai lychee cultivars. Proc. Fla. State Hort. Soc. 120: 222-227.

Saengnil, K., K. Lueangprasert and J. Uthaibutra. 2006. Control of enzymatic browning of harvested 'hong huay' litchi fruit with hot water and oxalic acid dips. ScienceAsia. 32: 345-350.

Table 1 Acid dipping solutions and pH

Code	Treatment	pH	Code	Treatment	pH
C1	Control; undipped	-	T3	0.5% Peroxycitric acid (PCA)	1.72
C2	Control; distilled water	6.82	T4	0.5% PCA + 0.5%Chitosan	1.84
T1	2% Citric acid (CA)	2.03	T5	0.8% PCA	1.60
T2	2% CA + 0.5%Chitosan	2.20	T6	0.8% PCA + 0.5%Chitosan	1.64

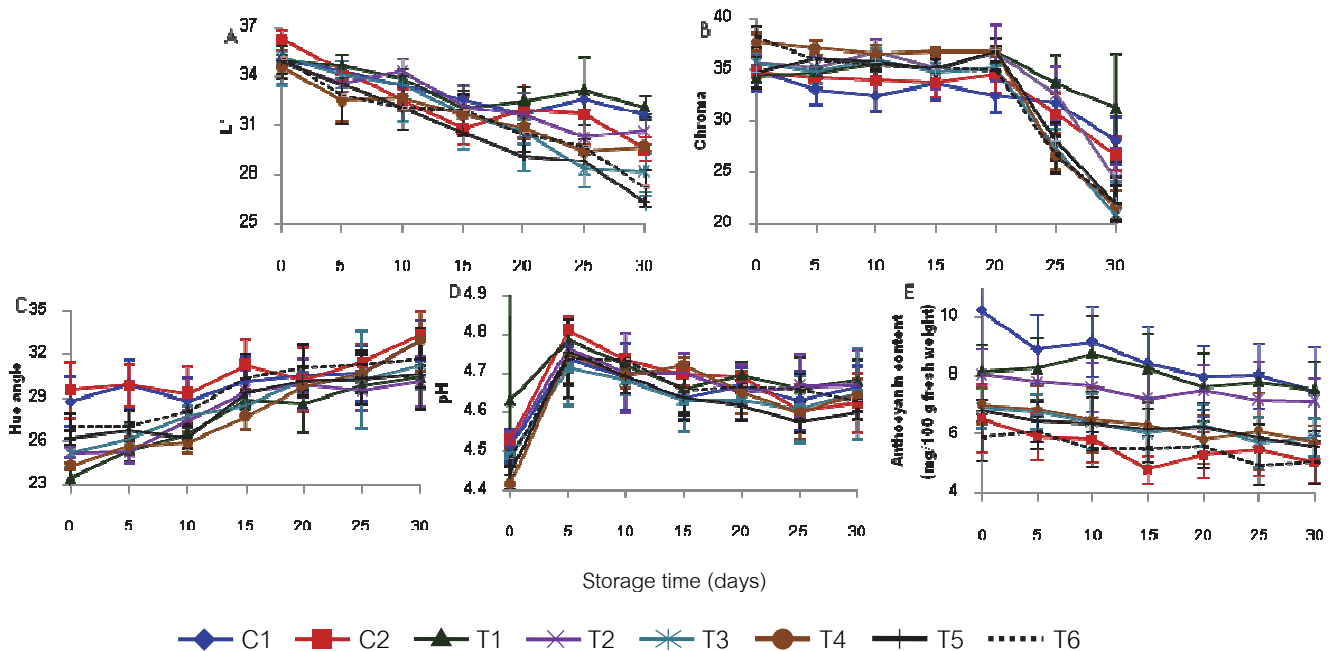

Figure 1 L* (A), chroma (B) hue angle (C) pH (D) and anthocyanin content (E) of 'Juckapat' lychee fruit dipped in aqueous acidic treatments and acidified chitosan coatings stored at 5±1°C and 90-95% relative humidity.